

Результати внутрішнього аудиту за 2017 рік

У 2017 р. Департамент внутрішнього аудиту Міністерства оборони України (далі – Департамент аудиту) виконував завдання, визначені Стратегічним оборонним бюлетенем України¹, Стратегією реформування державного управління України на 2016-2020² роки, Стратегією реформування управління державними фінансами на 2017-2020 роки³, Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони⁴, та Планом пріоритетних дій Уряду на 2017 рік⁵ щодо розвитку спроможностей внутрішнього аудиту, його гармонізації з міжнародно визнаними стандартами⁶ та методологіями, а також найкращою практикою країн – членів НАТО та Європейського Союзу щодо належного адміністрування (“good governance”).

Основні зусилля спрямовувалися на:

впровадження рекомендацій міжнародних експертів щодо удосконалення внутрішнього аудиту, наданих за результатами незалежної зовнішньої оцінки; розвиток компетенцій внутрішніх аудиторів; чітке розмежування внутрішнього аудиту від внутрішнього контролю та функцій, пов’язаних з прийняттям управлінських рішень.

Слід зазначити, що становлення і розвиток в Міністерстві оборони нового виду діяльності – внутрішнього аудиту, запровадженого в державному секторі України у 2012 році, відбувається за активної підтримки країн – членів НАТО та Європейського Союзу, в першу чергу – Великобританії (Міністерства оборони Великобританії, Британського офісу міжнародної неурядової організації Transparency International (Transparency International UK) та її Програми у сфері оборони і безпеки (Defence and Security Programme)), а також Програми НАТО з розбудови доброчесності (Building Integrity), Офісу зв’язку НАТО в Україні, Міністерства оборони Норвегії та Центру зі зниження корупції в оборонному секторі (Center for Integrity in the Defence Sector).

І. Дослідження ризикових сфер та моніторинг вжитих заходів

У 2017 році проведено 394 аудиту (з них позапланові – 129) на 351 підконтрольному суб’єкті. Крім того, внутрішні аудитори взяли участь в 148 інших контрольних заходах (перевірки – 93, участь у роботі комісій – 36,

¹ Стратегічний оборонний бюлетень України, введений в дію Указом Президента України від 6 червня 2016 року № 240/2016, режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/240/2016/paran251#n251>

² Стратегія реформування державного управління України на 2016-2020 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474-р, режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80>

³ Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142-р, режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80>

⁴ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011

⁵ План пріоритетних дій Уряду на 2017 рік, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275-р “Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік”, режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80#n13>

⁶ Інститут внутрішніх аудиторів (ІА), Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC), INTOSAI

участь у службових розслідуваннях – 19).

Аудитами охоплено 81,3 млрд. грн. ресурсів. На 234 підконтрольних суб'єктах (59,4 % охоплених аудитами) встановлено порушення, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів на суму 466,2 млн. грн. Відшкодовано 102,3 млн. грн. та, крім того, виїзними аудитами попереджено 60,1 млн. грн. незаконних втрат та збитків, а також прийнято рішення про відшкодування 17,1 млн. грн. втрат та збитків.

За результатами впровадження аудиторських рекомендацій, спрямованих на удосконалення системи внутрішнього контролю та управління ризиками, досягнуто економічний ефект в сумі 168,2 млн. гривень.

Також аудитами встановлено:

порушення фінансово-бюджетної дисципліни, що не призвели до втрат, на суму 2901,4 млн. грн., усунуто на суму 2199,6 млн. грн. (75,8 %);

неефективні управлінські рішення на суму 249,1 млн. грн. та ризики в управлінні фінансами та майном на суму 4657,1 млн. грн., усунуто на суму 2276,1 млн. гривень.

До відповідальності притягнуто 3497 осіб, у т. ч. до матеріальної – 2317 та до дисциплінарної – 1180.

До правоохоронних органів передано матеріали контрольних заходів на суму 425,2 млн. грн. втрат та збитків (в тому числі матеріали аудитів, проведених наприкінці попереднього року, на суму 18,1 млн. грн.).

II. Сприяння військовослужбовцям і членам їх сімей в одержанні належних соціальних гарантій та швидке реагування на повідомлення про факти порушень

Системна робота з впровадження Стандартів внутрішнього контролю в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України мала наслідком суттєве зменшення як загальної кількості звернень (у порівнянні з 2016 р. – на 57 відсотків), так і кількості звернень, що надійшли на “гарячу лінію” Департаменту аудиту (у порівнянні з 2016 р. – на 69 відсотків).

Департаментом аудиту опрацьовано 272 звернення та запити на інформацію, з них: за 45 – прийнято позитивне рішення, за 92 – надано необхідну інформацію, 68 – надіслано за належністю, за 4 – відмовлено у задоволенні, 62 – опрацьовано у якості співвиконавця, 1 звернення перебуває на виконанні.

Із загальної кількості 159 звернень (понад 58 %) надійшло безпосередньо до Департаменту аудиту через “гарячу лінію” від військовослужбовців та членів їх сімей. У зверненнях, в основному, порушувалися питання стосовно фінансового забезпечення, або повідомлялося про порушення. За результатами розгляду 84 звернень прийнято позитивне рішення або надано інформацію щодо термінів, розмірів та порядку виплат; до військових частин направлено листи з метою усунення причин виникнення проблем; за необхідності організовано проведення позапланових аудитів. Звернення, що не належали до повноважень Департаменту аудиту, направлено на розгляд за належністю до

відповідних структурних підрозділів. В одному випадку заявник під час повторної телефонної розмови заперечив, що телефонував на “гарячу лінію”.

III. Запобігання порушенням законодавства та консультації

У січні – грудні 2017 року операційними аудитами охоплено 10496 пакетів документів на суму 64,92 млрд. грн., в т. ч. 446 пакетів документів на суму 22,72 млрд. грн. – річні плани закупівель за централізованими та децентралізованими розрахунками.

За результатами їх розгляду надано 1908 рекомендацій щодо підвищення ефективності управління державними фінансовими і матеріальними ресурсами.

Крім того, проаналізовано понад 1700 проектів наказів та інших документів Міноборони та Генштабу, пов’язаних з системами управління фінансовими і матеріальними ресурсами, внутрішнього контролю та управління ризиками.

IV. Приведення внутрішнього аудиту у відповідність до міжнародних стандартів та безперервний професійний розвиток

На виконання Стратегічного оборонного бюлетеня України 2017 р. міжнародними експертами завершено незалежну зовнішню оцінку внутрішнього аудиту на відповідність міжнародним стандартам⁷, яка в Україні проводилася вперше. За висновками експертів, Міністерство оборони є провідним органом влади, який запроваджує міжнародні стандарти у сфері внутрішнього аудиту. Результати оцінки засвідчили, що за 30-ма критеріями внутрішній аудит Міністерства оборони повністю відповідає міжнародним стандартам та ще за 20-ма – частково.

Забезпечено впровадження рекомендацій, наданих за результатами зовнішньої оцінки якості, виконання яких передбачалося у 2017 р., зокрема:

розроблено тимчасові настанови та проведено нові види аудитів – аудити системи внутрішнього контролю, IT-аудити та аудит ефективності управління ризиками;

проведено аудит багатонаціонального бюджету спільної литовсько-польсько-української бригади (захід відбувся на виконання Технічної угоди між Міністерством оборони України, Краєм Литовської Республіки та Міністерством національної оборони Республіки Польща) за стандартами НАТО;

проведено внутрішні оцінки якості внутрішнього аудиту;

забезпечено розвиток компетенцій внутрішніх аудиторів.

Відповідно до Стратегічного оборонного бюлетеня 100 відсотків внутрішніх аудиторів пройшли навчання та/або підвищили кваліфікацію за міжнародними стандартами, в тому числі 228 осіб впродовж 2017 р. успішно

⁷ Міжнародні основи професійної практики Інституту внутрішніх аудиторів (The International Professional Practices Framework (IPPF)), режим доступу: <https://na.theiia.org/standards-guidance/Pages/Standards-and-Guidance-IPPF.aspx>

завершили навчання з внутрішнього аудиту за міжнародними стандартами в рамках співпраці з Міністерством оборони Великобританії, з них:

48 — за програмою “Сертифікований внутрішній аудитор”; крім того, 33 внутрішніх аудитори продовжують навчання за цією програмою (завершення планується в I півріччі 2018 року);

180 — за програмами короткострокових тренінгів з внутрішнього аудиту за міжнародними стандартами на теми “Аудит управління ризиками” (березень – 43, червень – 20, липень – 20) та “Сучасна методологія аудиту” (червень – 42, липень – 21, листопад – 34, м. Київ, Україна).

13 — за програмами тренінгів, організованих Міністерством фінансів України;

39 — під час участі у міжнародних заходах в Україні та за кордоном.

Довідково: одна й та сама особа могла брати участь більше ніж в одному навчальному заході.

Також навчання з внутрішнього аудиту за міжнародними стандартами пройшли 33 представники інших органів, в першу чергу органів сектору оборони і безпеки та органів державного фінансового контролю України.

Єдиним переліком (каталогом) спроможностей Міністерства оборони та Збройних Сил визначено спроможності внутрішнього аудиту.

V. Побудова доброчесності, удосконалення внутрішнього контролю та управління ризиками

Внутрішній аудит сприяє побудові доброчесності, удосконалення внутрішнього контролю та управління ризиками, у тому числі зменшенню корупційних ризиків шляхом:

надання (після проведення аудитів) рекомендацій щодо удосконалення систем управління державними фінансовими і матеріальними ресурсами, внутрішнього контролю та управління ризиками (*результати роботи наведено у розділі I “Дослідження ризикових сфер та моніторинг вжитих заходів”*);

надання рекомендацій до проектів нормативно-правових актів щодо встановлення чітких і зрозумілих правил, регламентів і процедур (*розділі III “Запобігання порушенням законодавства та консультації”*);

навчально-роз'яснювальної роботи з військовим і цивільним персоналом (*основні результати роботи наведено нижче у цьому розділі*).

З метою удосконалення внутрішнього контролю та управління ризиками, розмежування функції внутрішнього аудиту від процесів оплати, обліку та внутрішнього контролю (так званих “першої” та “другої” ліній оборони) у 2017 р. внесено зміни до наказів Міністерства оборони, якими регламентуються процеси оренди рухомого військового майна, списання військового майна, відчуження військового майна, підготовки та застосування національних контингентів, національного персоналу до участі в міжнародних операціях⁸.

⁸ наказ Міноборони від 03.08.2012 № 514 “Про затвердження Інструкції про організацію передачі в оренду та укладення договорів оренди рухомого військового майна”, зареєстрований у Міністерстві юстиції України

Відповідно до кращої світової практики внутрішні аудитори на постійній основі беруть участь як тренери у проведенні навчальних заходів та підвищенні кваліфікації військового та цивільного персоналу. Впродовж 2017 р. участь у навчальних заходах з внутрішнього контролю та управління ризиками взяли 342 особи, які приймають рішення щодо управління державними коштами і майном, зокрема:

172 слухача – у курсах з питань запобігання корупції за навчальною програмою міжнародної неурядової організації Transparency International, що проводяться за сприяння Міністерства оборони Великої Британії в Науковому центрі з проблем запобігання корупції у секторі безпеки та оборони Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського;

110 слухачів – для керівного та командного складу Міністерства оборони, Генерального штабу Збройних Сил та органів військового управління Збройних Сил щодо впровадження Стандартів внутрішнього контролю у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, що проведені на базі Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського.

Представник Служби внутрішнього аудиту виступив з лекціями на теми “Роль внутрішнього аудиту у зниженні рівня корупційних ризиків у Міністерстві оборони України” та “Виявлення корупційних правопорушень у господарській та бюджетній сферах діяльності Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України” для 60 представників органів Генеральної прокуратури України.

Зазначені заходи сприяли впровадженню кращої світової практики, підходів до управлінської відповідальності і підзвітності керівників та утриманню ризиків у межах, які суттєво не впливають на досягнення визначених цілей.

VI. Прозорість

Нормативно-правова база з питань внутрішнього аудиту, піврічні плани роботи (зміни до планів) та узагальнена інформація про результати діяльності з внутрішнього аудиту публікуються на офіційному веб-сайті Міністерства оборони.

30.08.2012 за № 1465/21777, визнано таким, що втратив чинність, а в Інструкції про організацію передачі в оренду та укладенні договорів оренди рухомого військового майна, затвердженій наказом Міноборони від 21.03.2017 № 155, зареєстровані в Мін'юсті 07.04.2017 за № 464/30332, виключено положення щодо погодження з Департаментом аудиту переліків рухомого військового майна, яке пропонується до передачі в оренду, та підпис директора Департаменту аудиту про погодження таких переліків; зміни до наказу Міноборони від 18.01.2016 № 23, зареєстрованого в Мін'юсті 20.02.2016 за № 206/28336, внесено наказом Міноборони від 31.07.2017 № 399, зареєстрованим в Мін'юсті 21.08.2017 за № 1035/30903 (розмежовано внутрішній контроль та внутрішній аудит); зміни до наказу Міноборони від 12.05.2015 № 17, зареєстрованого в Мін'юсті 31.01.2015 за № 118/26563, внесено наказом Міноборони від 05.09.2017 № 465, зареєстрованим в Мін'юсті 10.10.2017 за № 1246/31114 (Департамент аудиту виключено з процесу погодження питання про списання військового майна); при розробці нової редакції Інструкції з відчуження військового майна Збройних Сил України (затверджена наказом Міноборони від 09.01.2018 № 8, а попередня Інструкція про організацію роботи з відчуження та реалізації військового майна Збройних Сил України, що була затверджена наказом Міноборони від 03.03.2010 № 102, зі змінами, внесеними наказом від 16.06.2014 № 392, втратила чинність з 29.12.2017 на підставі наказу Міноборони від 17.08.2017 № 442) Департамент аудиту виключено з процесу прийняття управлінських рішень щодо відчуження і реалізації нерухомого та рухомого військового майна.